

مسئولیت اخلاقی کارکنان مدرسه در محیط آموزشی

توحید حاجی حتم لو

آموزش و پرورش

Tohidhatamlou58@gmail.com

چکیده

مسئولیت اخلاقی شامل تعهد به عمل به گونه ای که با اصول و ارزش های اخلاقی سازگار باشد. این اعتقاد بر این است که افراد وظیفه دارند عواقب اعمال خود را در نظر بگیرند و از نظر اخلاقی درست انتخاب کنند همچنین، مسئولیت اخلاقی تعهد اخلاقی است که افراد باید به شیوه هایی عمل کنند که با ارزش های اجتماعی و شخصی سازگار باشد و پیامدهای اعمال خود را بپذیرند، لذا تشخیص این مساله، تبیین این مساله هست که انتخاب ها و رفتارهای ما بر دیگران و دنیای اطراف ما تأثیر می گذارد. مسئولیت اخلاقی یک جنبه اساسی از تعامل انسانی و هماهنگی اجتماعی است. نحوه تعامل افراد با یکدیگر و جهان را شکل می دهد و حس مسئولیت پذیری و توجه به رفاه دیگران را تقویت می کند، در واقع، مسئولیت اخلاقی در هسته خود شامل انتخاب هایی است که با استانداردهای اخلاقی همسو باشد و تمایل به مالکیت بر نتایج داشته باشد و از افراد می خواهد که در مورد پیامدهای بالقوه اعمال خود تأمل کنند و به گونه ای عمل کنند که احترام به حقوق و کرامت دیگران را نشان دهد.

کلمات کلیدی: مسئولیت پذیری، اخلاق، محیط آموزشی

مقدمه

مسئولیت اخلاقی شامل تعهد به عمل به گونه ای که با اصول و ارزش های اخلاقی سازگار باشد. این اعتقاد بر این است که افراد وظیفه دارند عواقب اعمال خود را در نظر بگیرند و از نظر اخلاقی درست انتخاب کنند (ادبور^۱ و همکاران، ۲۰۲۲)، همچنین، مسئولیت اخلاقی تعهد اخلاقی است که افراد باید به شیوه هایی عمل کنند که با ارزش های اجتماعی و شخصی سازگار باشد و پیامدهای اعمال خود را بپذیرند، لذا تشخیص این مساله، تبیین این مساله هست که انتخاب ها و رفتارهای ما بر دیگران و دنیای اطراف ما تأثیر می گذارد (کوادری^۲، ۲۰۱۶). مسئولیت اخلاقی یک جنبه اساسی از تعامل انسانی و هماهنگی اجتماعی است. نحوه تعامل افراد با یکدیگر و جهان را شکل می دهد و حس مسئولیت پذیری و توجه به رفاه دیگران را تقویت می کند، در واقع، مسئولیت اخلاقی در هسته خود شامل انتخاب هایی است که با استانداردهای اخلاقی همسو باشد و تمایل به مالکیت بر نتایج داشته باشد و از افراد می خواهد که در مورد پیامدهای بالقوه اعمال خود تأمل کنند و به گونه ای عمل کنند که احترام به حقوق و کرامت دیگران را نشان دهد (فلیس^۳، ۲۰۰۸).

¹ - Adobor

² - Chowdhury

³ - Felice

در جامعه امروزی مفهوم مسئولیت اخلاقی اهمیت فزاینده ای پیدا کرده است. با افزایش رسانه های اجتماعی و قرار گرفتن مداوم در معرض مسائل جهانی، مردم از تأثیری که اعمالشان بر دیگران می تواند داشته باشد آگاه تر هستند. این امر منجر به تاکید بیشتر بر مسئولیت پذیری شخصی و تصمیم گیری اخلاقی شده است (جاجرمی زاده و همکاران، ۱۳۹۵). یکی از دلایل کلیدی که چرا مسئولیت اخلاقی بسیار حیاتی است این است که اساس یک جامعه عادلانه و اخلاقی است. هنگامی که افراد مسئولیت اعمال خود را بر عهده می گیرند، به رفاه و هماهنگی جوامع خود کمک می کنند. این امر به ویژه در دنیایی که بیش از هر زمان دیگری به هم متصل هستیم و اقدامات ما می تواند عواقب گسترده ای داشته باشد بسیار مهم است (کارسو و پرboom^۱، ۲۰۲۲). علاوه بر این، مسئولیت اخلاقی برای رشد شخصیت ضروری است. تصمیم گیری بر اساس اصول و ارزش های اخلاقی به افراد کمک می کند تا صداقت، همدلی و شفقت را پرورش دهند. این به افراد اجازه می دهد تا تأثیر اعمال خود را بر دیگران درک کنند و انتخاب هایی را انجام دهند که با باورها و ارزش های آنها همسو باشد (ایران نژاد پاریزی، ۱۳۸۹). علاوه بر این، مسئولیت اخلاقی فراتر از اقدامات فردی است و شامل نهادها و سازمان ها می شود. کسب و کارها، دولت ها و سایر نهادها موظفند اخلاقی عمل کنند و رفاه جامعه را در نظر بگیرند. این می تواند از رفتار منصفانه با کارکنان گرفته تا رفتارهای مسئولانه محیطی را شامل شود. وقتی نهادها مسئولیت اخلاقی را رعایت می کنند، به جامعه ای عادلانه تر و پایدارتر کمک می کنند (جاجرمی زاده و همکاران، ۱۳۹۵). همچنین مهم است که بدانیم مسئولیت اخلاقی یک عمل یکباره نیست، بلکه یک فرآیند مستمر است. به عنوان یک فرد، ما باید دائماً در مورد اعمال خود فکر کنیم و برای بهبود خود تلاش کنیم. این شامل اذعان به تعصبات و امتیازات ما و تلاش فعالانه برای ایجاد جامعه ای عادلانه تر و عادلانه تر است (جاجرمی زاده و همکاران، ۱۳۹۵). لذا، مسئولیت اخلاقی یک جنبه اساسی از مسئولیت پذیر بودن و اخلاقی بودن عضو جامعه است. این وظیفه افراد است که عواقب اعمال خود را در نظر بگیرند و انتخاب هایی را انجام دهند که با اصول و ارزش های اخلاقی همسو باشد. با حمایت از مسئولیت اخلاقی، ما به بهبود جوامع خود و به طور کلی جهان کمک می کنیم. بنابراین برای افراد ضروری است که یک ذهنیت اخلاقی را پرورش دهند و پیوسته تلاش کنند به گونه ای عمل کنند که با اعتقادات و ارزش های آنها سازگار باشد (ادبور^۲ و همکاران، ۲۰۲۲).

مسئولیت پذیری اخلاقی سازمان در قبال ذی نفعان

سازمان ها تأثیر قابل توجهی بر زندگی ذینفعان خود دارند. این امر طریق ارائه محصولات، خدمات یا کمک را شامل می شود زیرا که سازمان ها قدرت ایجاد تغییرات مثبت در جامعه را دارند. این قدرت، مسئولیت بزرگی به همراه دارد. از آنجایی که سازمان ها منابع و نفوذ لازم برای تأثیرگذاری بر رفاه افراد و جوامع را دارند، ضروری است که به شیوه ای اخلاقی و مسئولانه عمل کنند (نیکالیدز و تورنام^۳، ۲۰۱۹)، اولین و مهمترین مسئولیت اخلاقی یک سازمان در قبال ذینفعان خود این است که اطمینان حاصل کند که محصولات و خدمات آن ایمن، قابل اعتماد و با کیفیت هستند. این بدان معناست که سازمان ها باید تمام استانداردها و مقررات ایمنی را در تولید و توزیع محصولات خود رعایت کنند. آنها همچنین باید به طور منظم بررسی های کیفیت را انجام دهند تا اطمینان حاصل شود که محصولات آنها مطابق با استانداردهای وعده داده شده است و هیچ آسیبی برای مصرف کنندگان ندارد (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۳). علاوه بر این، سازمان ها همچنین باید اطمینان حاصل کنند که محصولات و خدمات

^۱ - Caruso & Pereboom

^۲ - Adobor

^۳ - Nicolaidis & Tornam

آنها برای دینفعان قابل دسترسی و مقرون به صرفه است. این امر به ویژه برای سازمان هایی که به جوامع آسیب پذیر یا به حاشیه رانده شده خدمات رسانی می کنند بسیار مهم است. آنها نباید با اعمال قیمت های گزاف برای محصولات یا خدمات خود از دینفعان خود سوء استفاده کنند، زیرا این امر برخلاف اصل مسئولیت اخلاقی است (کارسو و پرپوم، ۲۰۲۲). علاوه بر ارائه محصولات و خدمات ایمن و در دسترس، سازمان ها نیز موظفند در بازاریابی و تبلیغات خود شفاف و صادق باشند. آنها نباید ادعاهای نادرست داشته باشند یا اطلاعات را دستکاری کنند تا دینفعان خود را فریب دهند. این امر می تواند منجر به ناامیدی و بی اعتمادی در بین دینفعان شود، به اعتبار سازمان لطمه وارد کند و به طور بالقوه به رفاه دینفعان آسیب برساند (کارسو و پرپوم، ۲۰۲۲). علاوه بر این، سازمان ها مسئولیت اخلاقی دارند که به حقوق و کرامت دینفعان خود احترام بگذارند. این شامل احترام به حریم خصوصی آنها، اطمینان از محرمانه بودن آنها و محافظت از آنها در برابر هر نوع تبعیض یا بهره برداری است. سازمان ها همچنین باید ارزش های فرهنگی و اجتماعی دینفعان خود را در نظر بگیرند و از هرگونه اقدام یا عملی که ممکن است توهین آمیز یا بی احترامی تلقی شود، اجتناب کنند (نیکالیدز و تورنام، ۲۰۱۹). جدا از تأثیر مستقیمی که بر دینفعان دارند، سازمان ها همچنین مسئولیت دارند که به رفاه کلی جوامعی که در آن فعالیت می کنند کمک کنند. این را می توان از طریق طرح های مختلف مسئولیت اجتماعی شرکتی، مانند حمایت از خیریه های محلی یا سرمایه گذاری در پروژه های توسعه اجتماعی انجام داد. با انجام این کار، سازمان ها می توانند تأثیر مثبتی بر زندگی دینفعان خود ایجاد کنند و حس اعتماد و حسن نیت را در جامعه پرورش دهند (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۳).

علاوه بر این، سازمان ها همچنین مسئولیت اخلاقی دارند تا اطمینان حاصل کنند که شیوه های تجاری آنها اخلاقی است و به محیط زیست آسیب نمی رساند یا به هیچ وجه از جوامع سوء استفاده نمی کند. این به معنای اجتناب از اعمالی مانند کار کودکان، کار اجباری و دستمزدهای ناعادلانه و غیره است. سازمان ها همچنین باید اطمینان حاصل کنند که زنجیره تامین آنها اخلاقی است و شامل هیچ گونه عملکرد غیر اخلاقی نمی شود. در نتیجه، سازمان ها مسئولیت اخلاقی قابل توجهی در قبال دینفعان خود دارند. آنها باید اطمینان حاصل کنند که محصولات و خدمات آنها ایمن، در دسترس و با کیفیت هستند. آنها باید شفاف باشند، به حقوق و کرامت دینفعان خود احترام بگذارند و به رفاه کلی جامعه کمک کنند. سازمان ها همچنین باید در تمام جنبه های عملیات خود به شیوه ای مسئولانه و اخلاقی از نظر زیست محیطی عمل کنند. با انجام این مسئولیت ها، سازمان ها می توانند تأثیر مثبتی بر زندگی دینفعان خود ایجاد کنند و به جامعه ای بهتر و اخلاقی تر کمک کنند (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۳).

مسئولیت پذیری رهبران آموزشی

رهبران آموزشی نقشی محوری در شکل دادن به فرهنگ و ارزش های مؤسسات خود دارند. آنها نه تنها مسئول برتری تحصیلی هستند، بلکه مسئول پرورش احساس مسئولیت و مسئولیت پذیری در بین دانشجویان و کارکنان هستند. رهبران آموزشی به عنوان الگو برای کل جامعه آموزشی، ایفای نقش می کنند. آنها با نشان دادن مداوم صداقت، مسئولیت پذیری و تصمیم گیری اخلاقی، نمونه ای قدرتمند برای دانش آموزان و کارکنان هستند. این پایه ای را برای فرهنگ مسئولیت پذیری ایجاد می کند، جایی که همه احساس می کنند مجبورند از استانداردهای بالای رفتار و عملکرد حمایت کنند (نیکالیدز و تورنام، ۲۰۱۹). رهبران آموزشی مؤثر، محیطی را ایجاد می کنند که در آن افراد احساس حمایت و تشویق می کنند تا مالکیت اعمال و تصمیمات خود را بر عهده بگیرند. آنها با ارائه راهنمایی، دانش آموزان و کارکنان را برای پذیرش مسئولیت و درک تأثیر انتخاب های خود بر خود و دیگران توانمند می کنند. این رویکرد حمایتی حس عاملیت و مسئولیت پذیری را تقویت می کند. رهبران آموزشی این مسئولیت را دارند که مهارت های تصمیم گیری اخلاقی را در جوامع آموزشی خود ایجاد کنند. آن ها باید راهنمایی هایی را برای گذر از دوراهی های اخلاقی پیچیده ارائه دهند و تفکر انتقادی را ارتقا دهند تا افراد را قادر به انتخاب مسئولانه کنند. با ادغام ملاحظات اخلاقی در

برنامه درسی و تعاملات روزانه، رهبران می توانند جامعه ای را پرورش دهند که از ارزش های اخلاقی حمایت می کند و مسئولیت اعمال خود را بر عهده می گیرد (نیکالیدز و تورنام، ۲۰۱۹)

همچنین، رهبران آموزشی نقش مهمی در تقویت مشارکت جامعه و مسئولیت اجتماعی دارند. با سازماندهی برنامه های توسعه، فرصت های داوطلبانه، و مشارکت با سازمان های محلی، رهبران می توانند احساس وظیفه نسبت به جوامع خود را در دانش آموزان القا کنند. این امر فرهنگ مسئولیت پذیری را فراتر از محیط مدرسه ایجاد می کند و دانش آموزان را تشویق می کند تا شهروندان جهانی با وجدان شوند (پور باقری، ۱۳۹۶). مسئولیت رهبران آموزشی بسیار فراتر از مدیریت آموزشگاه است. آنها با پرورش فرهنگ مسئولیت پذیری، مسئولیت پذیری و رفتار اخلاقی در شکل دادن به شخصیت و ارزش های نسل بعدی نقش اساسی دارند. رهبران آموزشی از طریق رهبری و راهنمایی خود، این قدرت را دارند که تأثیری ماندگار بر زندگی دانش آموزان ایجاد کنند (کارسو و پرپوم، ۲۰۲۲).

مسئولیت اخلاقی معلمان

معلمان چیزی فراتر از مربیان هستند. آنها الگوها، مربیان و راهنماهای دانش آموزان خود هستند. آنها نقش مهمی در شکل دادن به ذهن و شخصیت نسل جوان دارند. با این مسئولیت عظیم، این تعهد اخلاقی برای عمل به نفع دانش آموزان و جامعه به عنوان یک کل همراه است. در قدم اول، معلمان موظفند یک محیط آموزشی امن و پرورشی برای دانش آموزان خود فراهم کنند. این شامل محافظت از آنها در برابر هر نوع آسیب جسمی، عاطفی یا روانی است. معلمان باید کلاسی ایجاد کنند که دانش آموزان در آن احساس احترام، ارزش و حمایت کنند. آنها نباید هیچ گونه قلدری، تبعیض یا آزار و اذیت را تحمل کنند و باید اقدامات مناسب را برای رسیدگی به چنین مسائلی انجام دهند (اسدیان و همکاران، ۱۳۹۶). علاوه بر این، معلمان موظفند اهمیت صداقت، درستکاری و رفتار اخلاقی را به شاگردان خود بیاموزند. آنها باید الگوسازی کنند و آنچه را که موعظه می کنند عمل کنند. دانش آموزان به معلمان خود نگاه می کنند و اغلب رفتار آنها را تقلید می کنند. بنابراین، رعایت استانداردهای اخلاقی و اخلاقی بالا در زندگی شخصی و حرفه ای برای معلمان ضروری است. معلمان همچنین موظفند فرصت های برابر را برای همه دانش آموزان خود بدون در نظر گرفتن نژاد، جنسیت، مذهب یا پیشینه اجتماعی-اقتصادی آنها فراهم کنند. آنها نباید نسبت به هیچ دانش آموزی تبعیض قائل شوند و با همه با انصاف و احترام رفتار کنند. معلمان نیز باید از تعصبات خود آگاه باشند و برای غلبه بر آنها تلاش آگاهانه ای انجام دهند. آنها باید تنوع را تشویق کنند و فراگیری را در کلاس های درس خود ترویج کنند (شاپیرا، ۲۰۱۷). معلمان علاوه بر ایجاد یک محیط یادگیری مثبت، مسئولیت دارند تا اطمینان حاصل کنند که دانش آموزان خود آموزش با کیفیت دریافت می کنند. آنها باید در زمینه موضوعی خود آگاه باشند و از روش های آموزشی مؤثر برای مشارکت و الهام بخشیدن به دانش آموزان خود استفاده کنند. معلمان باید به طور مداوم مهارت ها و دانش خود را به روز کنند تا بهترین تجربه یادگیری را برای دانش آموزان خود فراهم کنند (اسدیان و همکاران، ۱۳۹۶). علاوه بر این، معلمان وظیفه دارند نسبت به نیازهای فردی دانش آموزان خود حساس باشند. هر دانش آموز منحصر به فرد است و به طور متفاوتی یاد می گیرد. معلمان باید سبک های یادگیری دانش آموزان خود را درک کرده و با آنها سازگار باشند و حمایت لازم را برای کمک به آنها برای دستیابی به پتانسیل کامل خود ارائه دهند. آنها همچنین باید از هر گونه ناتوانی یادگیری یا نیازهای خاص دانش آموزان خود آگاه باشند و برای کمک به موفقیت آنها امکانات مناسبی را ایجاد کنند. معلمان جدای از مسئولیت هایی که در قبال دانش آموزان خود دارند، در قبال همکاران، مدرسه و جامعه نیز مسئولیت دارند. آنها باید برای بهبود سیستم آموزشی کلی با معلمان همکار خود همکاری کرده و ایده ها را به اشتراک

¹ - Shapira

بگذارند. معلمان نیز باید فعالانه در فعالیت های مدرسه شرکت کنند و به بهبود جامعه خود کمک کنند (آراسته و جاهد، ۱۳۹۷). در عصر دیجیتال امروزی، معلمان وظیفه دارند به دانش آموزان خود در مورد استفاده مسئولانه و اخلاقی از فناوری آموزش دهند. آنها باید در مورد آزار سایبری، امنیت آنلاین و اهمیت حفظ ردپای دیجیتال مثبت به آنها آموزش دهند. معلمان همچنین باید الگوبرداری کنند و از فناوری در کلاس های درس خود با مسئولیت پذیری استفاده کنند (کارسو و پرپوم، ۲۰۲۲). معلم بودن یک حرفه نجیب و با ارزش است، اما با مسئولیت های اخلاقی بزرگی نیز همراه است. معلمان باید یک محیط یادگیری ایمن و فراگیر ایجاد کنند، رفتار اخلاقی را ترویج کنند، آموزش با کیفیت ارائه دهند و نسبت به نیازهای فردی دانش آموزان خود حساس باشند. آنها نه تنها مربیان بلکه راهنمایان اخلاقی هستند که قدرت شکل دادن به آینده جامعه ما را دارند. بنابراین، برای معلمان بسیار مهم است که استانداردهای اخلاقی بالا را رعایت کنند و مسئولیت های خود را با نهایت فداکاری و صداقت انجام دهند (شاپیرا، ۲۰۱۷).

بررسی نظریه های مختلف در ارتباط با مسئولیت اخلاقی

مسئولیت اخلاقی به این مفهوم اطلاق می شود که افراد وظیفه دارند بر اساس اصول و ارزش های خاصی عمل کنند. این ایده این است که افراد مسئول اعمال خود هستند و باید مسئول عواقب آن اعمال باشند. مفهوم مسئولیت اخلاقی برای قرن ها موضوع مورد توجه و بحث بوده است و نظریه های مختلفی سعی در توضیح ماهیت و پیامدهای آن دارند (ایران نژاد پاریزی، ۱۳۸۹). یکی از اولین نظریه های مسئولیت اخلاقی را می توان به ارسطو فیلسوف یونان باستان جستجو کرد. از نظر ارسطو، افراد ظرفیت تصمیم گیری منطقی را دارند و بنابراین مسئول عواقب اعمال خود هستند. او معتقد بود که مسئولیت اخلاقی ارتباط تنگاتنگی با مفهوم شخصیت دارد و افرادی که دارای شخصیت خوب هستند، احتمالاً به شیوه ای اخلاقی مسئولانه عمل می کنند (شاپیرا، ۲۰۱۷). یکی دیگر از تئوری های برجسته مسئولیت اخلاقی، نظریه اخلاق وظیفه گرا است که توسط فیلسوف قرن هجدهم، امانوئل کانت ارائه شد. بر اساس این نظریه، مسئولیت اخلاقی مبتنی بر اندیشه تکلیف است. افراد وظیفه اخلاقی دارند که بدون توجه به عواقب آن، طبق اصول خاصی عمل کنند. کانت معتقد بود که اخلاق مبتنی بر عقلانیت است و افراد وظیفه اخلاقی دارند که به گونه ای رفتار کنند که با قوانین اخلاقی جهانی سازگار باشد (به نقل از ادبور و همکاران، ۲۰۲۲). نظریه های پیامدگرای مسئولیت اخلاقی، مانند فایده گرایی، بر نتایج یا پیامدهای اعمال تمرکز دارند. بر اساس این دیدگاه، افراد از نظر اخلاقی در قبال اعمال خود مسئول هستند که بیشترین میزان خیر را برای تعداد زیادی از مردم به همراه داشته باشند. این نظریه به جای نیت یا شخصیت فرد، بر پیامدهای اعمال تأکید زیادی دارد (کارسو و پرپوم، ۲۰۲۲). نظریه جدیدتر مسئولیت اخلاقی، نظریه قرارداد اجتماعی است که توسط فیلسوفانی مانند جان رالز و توماس ناگل ایجاد شد. بر اساس این نظریه، افراد از نظر اخلاقی مسئول اعمال خود هستند، زیرا با دیگران قرارداد اجتماعی منعقد کرده اند. این قرارداد شامل تعهدات و وظایف اخلاقی است که افراد برای حفظ یک جامعه عادلانه و عادلانه باید انجام دهند (شاپیرا، ۲۰۱۷). در کنار این نظریات، بحث هایی نیز درباره نقش اختیار در مسئولیت اخلاقی مطرح است. برخی استدلال می کنند که افراد تنها زمانی می توانند از نظر اخلاقی مسئول شناخته شوند که دارای اراده آزاد و توانایی انتخاب اعمال خود باشند. برخی دیگر معتقدند که عوامل بیرونی، مانند تربیت و تأثیرات اجتماعی، نقش مهمی در شکل دادن به اعمال فرد دارند و بنابراین، مسئولیت اخلاقی را نمی توان صرفاً به فرد نسبت داد. علاوه بر این، بحث هایی در مورد میزان مسئولیت اخلاقی یک فرد وجود دارد. برخی استدلال می کنند که افراد فقط مسئول اعمال خود هستند، در حالی که برخی دیگر معتقدند که افراد مسئولیت اخلاقی برای مداخله و جلوگیری از آسیب به دیگران دارند (شاپیرا، ۲۰۱۷). در نتیجه، نظریه های مسئولیت اخلاقی تلاش می کنند تا درک درستی از مفهوم و پیامدهای آن ارائه دهند. در حالی که یک نظریه قطعی وجود ندارد، دیدگاه های مختلف بینش های ارزشمندی را در مورد ماهیت مسئولیت اخلاقی ارائه می دهند. در نهایت، مفهوم مسئولیت

اخلاقی به عنوان یک اصل راهنما برای افراد در اقدامات و تصمیم گیری ها عمل می کند و نقش مهمی در شکل دهی به جوامع و روابط ما با دیگران دارد.

منابع

- آراسته، حمیدرضا؛ جاهد، حسن (۱۳۹۷). رعایت اخلاق در دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی: گزینه های برای بهبود رفتارها. *فصلنامه نشاط علم*، ۳۱(۲): ۴۰-۳.
- اسدیان، سیروس؛ قاسم زاده، ابوالفضل؛ قلی زاده، حمزه (۱۳۹۶). نقش اخلاق و صلاحیت های حرفه ای بر باورهای خودکارآمدی معلمان. *فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری*، ۱(۹): ۳۹-۴۷.
- ایران نژاد پاریزی، مهدی (۱۳۸۹). مسئولیت های اخلاقی و اجتماعی مدیریت. *مجله دانش مدیریت*، ۸(۱): ۶۹-۸۳.
- پور باقری، فریده (۱۳۹۶). بررسی تاثیر اخلاق حرفه ای بر عملکرد و موفقیت شغلی مدیران و معلمان مقطع متوسطه شهرستان اردبیل. *چهارمین کنفرانس ملی اقتصاد، مدیریت و فرهنگ ایرانی/اسلامی*، اردبیل، موسسه آموزش عالی نوین اردبیل.
- جاجرمی زاده، محسن؛ عباسی، عباس؛ اکبری سیستانی، مریم (۱۳۹۵). بررسی نقش مداخله گر مسئولیت اجتماعی سازمان در رابطه بین رهبری اخلاقی و رفتارهای ناهنجار کارکنان در دانشگاه شیراز. *چهارمین کنفرانس بین المللی پژوهشهای کاربردی در مدیریت و حسابداری*، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.
- خلیلی، سوسن؛ نورایی، طاهره؛ شریفیان، اکرم (۱۳۹۳). *تاثیر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتهای تولیدی ورزشی بر وفاداری عوامل توزیع با استفاده از هرم کارول*. تهران: مرکز آموزش مدیریت.
- Adobor, H (2022). Vulnerability, Moral responsibility, and Moral Obligations: the case of Industrial Action in the Medical and Allied Professions. *Med Health Care and Philos* 25, 333–349 .
- Caruso, G., & Pereboom, D. (2022). *Moral Responsibility Reconsidered* (Elements in Ethics). Cambridge: Cambridge University Press.
- Chowdhury, Mohammad. (2016). Chowdhury, Mohammad. (2016). Emphasizing Morals, Values, Ethics, And Character Education In Science Education And Science Teaching. *The Malaysian Online Journal of Educational Science*, 4 (2), 1-16.
- Felice, W. F. (2008). Moral Responsibility in a Time of War. *Social Justice*, 35(3 (113)), 28–48.
- Nicolaides, A., & Tornam Duho, K. C. (2019). Effective Leadership in rganizations: African Ethics and Corruption. In *Modern Economy* (Vol. 10, Issue 07, pp. 1713–1743). Scientific Research Publishing, Inc.
- Shapira, O. (2017). “Team-based Simulations: Learning Ethical Conduct in Teacher Trainee Programs”. *Teaching and Teacher Education*, 33: 1-12.